

Stališče NČR DNS in SNS

Novinarsko častno razsodišče, skupni organ Društva novinarjev Slovenije in Sindikata novinarjev Slovenije (v nadaljevanju NČR), v sestavi Gojko Bervar (predsednik), Davorin Koron, Tatjana Pirc, Neva Železnik, Anja Gorenc in Jernej Rovšek (člani), je na seji 28. junija 2016 v primeru Ivan Janko Cafuta proti Nataši Markovič, novinarki TV Slovenija, in Igorju Pirkoviču, uredniku oddaje Tednik, ugotovilo da novinarka in urednik nista kršila Kodeksa novinarjev Slovenije. Sonja Merljak Zdovc in Katarina Vučko sta glasovali proti stališču.

Primer: Ivan Janko Cafuta proti novinarki TV Slovenija Nataši Markovič in uredniku oddaje Tednik Igorju Pirkoviču

Ivan Janko Cafuta (pritožnik) se je pritožil zaradi kršitve 1. člena¹ Kodeksa novinarjev Slovenije (v nadaljevanju Kodeksa). Voditelj oddaje Janko Šopar je namreč dejal: “Videli boste, kakšno težo in vpliv ima lahko lahko mnenje strokovnega delavca centra za socialno delo.”

Pritožnik pojasnjuje, da se že skoraj 30 let ukvarja s problemi otrok in družin, večino časa na dveh Centrih za socialno delo, ves čas kot dipl. socialni delavec in univ. dipl. sociolog, zadnja leta tudi kot psihoterapevt z licenco Evropske zveze za psihoterapijo. Uporaba besede “laičen” je v tej zvezi (ko ga omenjajo kot predstavnika strokovne službe) po njegovih besedah tako očitno netočna in nesmiselna, kot bi bila izjava, da stoji pred zgradbo RTV velik kip Miki Miške.

Pritožnik še meni, da so avtorji kršili tudi 4. člen² Kodeksa. Voditelj oddaje Tednik Janko Šopar je drugega od prispevkov v oddaji dne 22. 2. 2016 namreč začel: “Kako s prijavo suma spolne zlorabe najhitreje očetu prepričati stike z otrokom. Videli boste, kakšno težo in vpliv ima lahko laično mnenje strokovnega delavca Centra za socialno delo na sklep sodišča, ki lahko presodi tako, da omeji stike med otrokom in njegovim očetom.” Pritožnik navaja, da je voditelj prispevek zaključil s citatom iz izvedeniškega mnenja: “Pri očetu ni zaznati neustreznih spolnih nagnjenj, v dečkovem vedenju in čustvovanju ni znakov, ki bi kazali na čustveno travmatiziranje ali znake spolne zlorabe.”

1 1. člen: Novinar mora preverjati točnost zbranih informacij in se izogibati napakam. Svoje napake –četudi nenamerne – mora priznati in popraviti. V tem primeru NČR lahko presodi, da novinar ni kršil kodeksa.

2 4. člen: Novinar ne sme zmolčati informacij, ključnih za razumevanje obravnavane teme.

Pritožnik sklepa, da so avtorji prispevka poznali vsebino izvedeniškega mnenja, v katerem je, čeprav tega niso povedali v oddaji, zapisano tudi: “V dečkovi izpovedi pa se nakazujejo znaki, ki kažejo očetovo neprimerno vedenje in vzgojno ravnanje. Oče je bil s svojim dokaj liberalnim odnosom do golote in spolnosti v tem razvojnem obdobju vzgojno manj ustrezen. V tem obdobju otrok potrebuje s strani staršev podporo za razumevanje in tudi dopuščanje ter sproščeno doživljanje lastnega telesa. Za zdrav spolni razvoj pa potrebuje tudi jasno določene meje in pravila vedenja, kjer starši ne vstopajo v prostor spolne intimnosti lastnega otroka. Prekomerno razkazovanje, golota pred otrokom, erotizirani in seksualni komentarji odraslih, prekomerno ukvarjanje s telesom otroka vsekakor niso primerni in pri otroku povzročajo zmedo in nelagodje.”

Prepričan je, da so prekršili 4. člen, saj tega dela izvedeniškega mnenja niso navajali.

Meni, da so avtorji oddaje kršili tudi 10. člen³ Kodeksa. Govornica je v prispevku brala tekst, ki je bil izpisan tudi na ekranu. Del tega je tudi naslednji stavek: “Sam je na podlagi načina, kako mu je mladoletni otrok pripovedoval o spornih ravnanjih očeta, ocenil, da je šlo dejansko za poskus otroka k spolnim dejanjem.” Pritožnik opozarja, da manjka beseda “napeljevanja”. Beseda “napeljevanja” po njegovem bistveno pojasni pomen povedanega, zato so jo avtorji prispevka izpustili, čeprav obstaja v tekstu, iz katerega so prepisovali.

Pritožnik še meni, da so 10. člen Kodeksa kršili tudi z montažo v delu, ko Zvonimir Miki, direktor CSD, odgovarja na vprašanje: “Ali ima ta delavec dovolj znanja, da sum potrdi?” Miki odgovarja: “(...?), je premalo takih znanj, da bi 100-odstotno stali za takimi izjavami, ali je spolna zloraba bila ali ne, zato to prepuščamo strokovno usposobljenim strokovnjakom.” Pritožnik ocenjuje, da so prvi del povedanega stavka izpustili, ker ni sledil željam avtorjev prispevka. V tem delu deluje prispevek kot “lepljenka”. Odgovor Zvonimirja Mikiča je namreč v množini.

Na očitke pritožnika je odgovorila novinarka Nataša Markovič, urednik Igor Pirkovič pa se ni odzval na poziv NČR. Voditelja Janka Šoparja NČR ni pozvalo k odgovoru, saj ga je pritožnik šele naknadno izpostavil kot naslovnika svoje pritožbe, ko je bil primer že sredi obravnave. Poleg tega je novinarka prevzela odgovornost za napovedi voditelja.

Novinarka pojasnjuje, da ni kršila Kodeksa. Meni, da Janko Cafuta ne razume, da je presegel svoja pooblastila, ko je sodišču podal svoje mnenje o tem, ali se je napad na mladoletno osebo zgodil ali ne. Novinarka pojasnjuje, da bi se moral Janko Cafuta po Katalogu javnih pooblastil, nalog po

³ 10. člen: Montaža, napovedi, naslovi in podnapisi ne smejo potvarjati vsebine. Primerno mora biti označena tudi simbolna ali arhivska slika.

zakonu in storitev, ki jih izvajajo CSD, moral vzdržati svojih mnenj, pa je nasprotno podal mnenje, zakaj meni, da se je napad zgodil.

“Kot rečeno v slovenskem pravnem redu o krivdi odloča sodišče, ki jo ugotavlja na podlagi policijske preiskave in izvedeniških mnenj, ne pa na podlagi strokovnega sodelavca CSD, kar se je v tem primeru zgodilo. Gospodu Cafuti ne odrekamo njegovih kompetenc, vendar pa se o krivdi nekoga pač ne more izrekat. Gospod Cafuta je pač v tem primeru izrekanja sodb laik,” pravi novinarka.

Novinarka odgovarja, da ni kršila niti 4. člena. Izvedeniško mnenje je dolgo okoli 9 strani. V njem izvedenka ugotavlja vse družinske okoliščine, torej odnos mati/otrok, odnos oče/otrok, odnos med staršema, odnos med bratoma, odnos do golote, a za gledalce je bistven sklep, pojasnjuje novinarka, ki je bil podan v grafiki in prebran v offu, očeta pa je opral sumov spolnega napada. Še več, pravi novinarka, izvedenka pri otroku ni zaznala nikakršnih travm, niti posledic. Je pa res ugotavljala določene lastnosti očeta, ki imajo opravka z njegovim značajem. A sklep izvedeniškega mnenja je bil, da pri očetu ni zaznati neustreznih spolnih nagnjenj, v dečkovem vedenju in čustvovanju ni znakov, ki bi kazali čustveno travmatiziranje ali znake spolne zlorabe. Izvedenka je predlagala sostarševstvo.

Na prvi očitek o kršitvi 10. člena novinarka ni odgovarjala. Na drugega pa odgovarja, da je bila izjava res skrajšana, vendar bistva sporočila s tem niso spremenili. Celotna izjava se namreč glasi takole: “V takih zadevah sigurno, če bi govorili o splošni ogroženosti, se znotraj kolektiva pogovorimo in oceno ogroženosti naredimo. Izrecno za spolne zlorabe, ker je to delikatno področje, pa vsaj moje mnenje je, je premalo znanj, da bi 100-odstotno stali za tem, ali je bila ali ne, in to prepuščamo strokovnjakom. In še enkrat ponavljam, jih je v Sloveniji premalo. “ Iz stavka je razvidno, trdi novinarka, da trditev gospoda Cafute ne drži. Nadrejeni gospodu Cafute pove, da niso dovolj usposobljeni, kar velja tudi za Janka Cafuto (ki je svoja pooblastila v tem primeru prekoračil in bo sodno preganjan), še dodaja novinarka.

Sklep: Novinarka in urednik oddaje Tednik nista kršila 1., 4. in 10. člena Kodeksa novinarjev Slovenije.

Obrazložitev: Novinarka ni kršila 1. člena Kodeksa, saj se pritožnikov očitek nanaša na izraz laično mnenje strokovnega delavca. Pritožnik dokazuje svojo strokovnost, ki mu jo priznava tudi novinarka. Novinarka pa pojasnjuje, da pritožnik kot strokovni delavec ni obenem tudi strokovnjak za spolne zlorabe. Zato NČR ne more potrditi, da novinarka ni preverila točnosti informacij ali da je naredila napako.

Novinarka tudi ni kršila 10. člena. Na prvi očitek sicer ni odgovorila, vendar NČR meni, da beseda "napeljevati" ni bila izpuščena namenoma, ampak da je prišlo do napake pri opremljanju. NČR obenem meni, da manjkajoča beseda ne spreminja bistveno sporočila, saj je povprečnemu gledalcu jasno, da tam manjka beseda, ker je stavek brez te besede pravzaprav težko razumljiv.

NČR ugotavlja, da novinarka ni kršila kodeksa tudi v delu, ki se nanaša na manjkajoči del izjave, saj ta manjkajoči del ni bistven za vsebino oziroma za razumevanje prispevka, obenem pa novinarka z izpuščanjem tega dela izjave ne potvarja sporočila.

Pritožnik novinarki očita, da je kršila 4. člen kodeksa. Po njegovem mnenju bi morali avtorji prispevka izvedeniško mnenje uporabljati "dosledno in konsistentno". A ga niso, nadaljuje pritožnik, ki sklepa, da bi sicer prispevek "padel", če avtorji ne bi sledili svoji »izhodiščni tezi«. Kaj bi morali iz izvedeniškega mnenja, ki je imelo ključno vlogo v novinarskem prispevku (in verjetno tudi na sodišču), posebej izpostaviti, pritožnik sicer ne navaja, iz njegove pritožbe pa je mogoče razumeti, da bi morala novinarka poudariti v obeh strokovnih ocenah omenjen očetov odnos do golote in spolnosti. Po dokumentih, ki so NČR znani, razsodišče ugotavlja, da je novinarka iz mnenja izvedenke, ki obsega devet strani, izpostavila za prispevek bistveno ugotovitev izvedenke, ki je zaključila, da po zbranih podatkih pri očetu ni zaznati neustreznih spolnih nagnjenj do sina. V prispevku se namreč avtorica ukvarja predvsem z bremenom prijave suma spolne zlorabe za vse, ki so v primer vključeni, s postopki, ki temu sledijo, in s strokovnjaki, ki v teh postopkih sodelujejo. V prispevku je bilo očetovo vedenje in ravnanje (golota, spolnost) omenjeno v tolikšni meri, da gledalcu zadošča za razumevanje obravnavane teme, ki je izjemno občutljiva in od vseh vpletenih (starši, strokovnjaki, delavci v ustanovah, ki se ukvarjajo s socialnim delom, novinarji, ki o teh primerih poročajo) zahteva izjemno profesionalnost in odgovornost pa tudi rahločutnost. NČR ugotavlja, da novinarka ni kršila 4.člena kodeksa, kot ji očita pritožnik.

Ob tem pa NČR posebej opozarja na smernice za poročanje o otrocih⁴, po katerih so otroci vsi, ki so mlajši od 18. let. V šesti točki smernic piše, da soglasje staršev novinarja ne odvezuje odgovornosti, da prispevek pripravi v skladu z otrokovo največjo koristjo, v 9. točki pa, da z objavo fotografij in posnetkov ne razkrijejo otrokove identitete. Novinarji si lahko pri presoji pomagajo s testom sorazmernosti, ki je zapisan v 16. točki.

⁴ Smernice za poročanje o otrocih <http://razsodisce.org/info2305.html>

Obnova postopka:

Postopek, ki je bil zaključen in sta bila po njem izdana razsodba ali stališče NČR, se lahko obnovi na temelju predloga kateregakoli udeleženca v postopku. Udeleženec v postopku lahko zahteva obnovo postopka najpozneje eno leto od dne, ko je izvedel nova dejstva in dokaze, ki lahko vplivajo na spremembo prvotno izrečene razsodbe ali stališča. O predlogu za obnovo postopka odloča NČR, ki mora ugotoviti, ali obstajajo utemeljeni razlogi za obnovo postopka. Ponovni postopek prav tako vodi NČR.

V Ljubljani, 8. julija 2016

Gojko Bervar, predsednik Novinarskega častnega razsodišča